

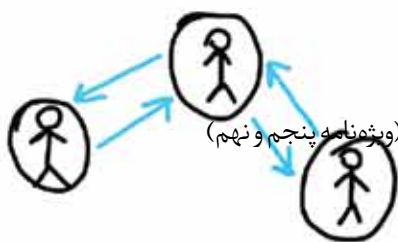
معلم امروز یافردا

با مطالعه کتاب‌ها و مقالات مربوط به تاریخ آموزش و پرورش به این نتیجه می‌رسیم که «معلمی» امروز سیر تحول و دگرگونی مشخصی داشته است که غالباً نویسندگان سه تصویر از آن ارائه می‌دهند.

محمدرضا حشمتی

معلمی در دوره اول

تصویر اول به دوره‌ای مربوط است که آموزش همگانی نبود و تنها برای عده‌ای مجاز یا ممکن بود. آموزگاران هم افرادی بسیار ویژه بودند که توانسته بودند دانش عصر خود را به چنگ آورند. دانش گوه‌ری کمیاب بود و دارنده آن انسانی متفاوت و غیرعادی می‌نمود. این وضعیت ارتباط خاصی را بین معلم و متعلم ایجاد می‌کند. دانش ارزش است. پس معلم که منبع دانش است، ارزش و جایگاه ویژه‌ای دارد. شاید اگر در این وضعیت وظایف سختی را برای دانش‌آموز قائل شویم، به خطا نرفته باشیم. برای به‌دست آوردن هر چیز با ارزشی باید بهای آن را پرداخت. در همین دوره کتاب «آداب المتعلمین» تدوین می‌شود؛ آدابی که به دانش‌آموز کمک می‌کند از منبع دانش بیشتر بهره ببرد.

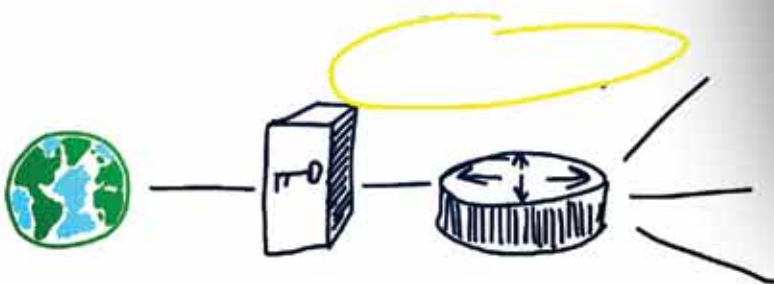

معلمی در دوره دوم

در دوره دوم، مراکزی آموزشی با عنوان آموزش عمومی (مدرسه) تأسیس شدند، دانش آموزان روی نیمکت نشستند. معلمان قبل از آموزش، به جای تکیه بر حافظه، طرح درس می نوشتند. استفاده از تخته سیاه و کتبی کردن برخی مفاهیم هم تغییری محسوس بود و برای اندازه گیری آنچه دانش آموز آموخته بود، آزمون ها طراحی شدند. در این دوره روش های جدیدتری برای آموزش ابداع شد و معلم به ابزارهای سمعی و بصری مجهز شد تا شنوایی تنها حس درگیر در آموزش نباشد. در فضای مطلوب این دوره، معلمان نقش انتقال دهنده و تحریک کننده و شکل دهنده و الگو بودن خود را داشتند.

معلمی در دوره سوم (معلمی امروز)

چنین به نظر می رسد که معلم امروز تقریباً همه نقش های گذشته را از دست داده است. حال سؤال این است که چه نقشی دارد؟ آیا اساساً نیاز به معلم از بین رفته است؟ یا معلم بودن دیگر ارزشی ندارد؟ یا کار معلم بسیار راحت شده است؟ (چون ظاهراً لازم نیست کاری انجام دهد.) به روشنی می توان گفت، نقش معلم امروز نه تنها ضعیف نشده، بلکه قوت بیشتری یافته است. معلم نقش کلیدی تری در آموزش دارد؛ نقشی بسیار ظریف، سخت، تخصصی و مؤثرتر از قبل.

نقش‌های معلم امروز

● **نقش ایجاد انگیزه:** معلم امروز می‌داند که یادگیری دانش‌آموز باید با خواست دانش‌آموز صورت گیرد. هر نوع تلاشی که برای دست یافتن به چیزی جز خود موضوع یادگرفتنی صورت پذیرد، به یادگیری پایدار و مؤثر تبدیل نمی‌شود. بنابراین، معلم امروز باید با دقت دانش‌آموز را بشناسد، علاقه‌های او را بداند، دغدغه‌های او را بشناسد و فعالیت‌های یادگیری را به نوعی طراحی کند که به این موارد توجه کند تا دانش‌آموز به فعالیت یادگیری علاقه نشان دهد. هر گاه این کار بخواهد به درستی انجام شود، خود به خود فعالیت‌های یادگیری از زندگی واقعی سرچشمه می‌گیرند.

● **درگیر کردن دانش‌آموز در یادگیری:** معلم امروز انتقال دهنده نیست. بنابراین، باید طوری فعالیت‌های یادگیری را طراحی کند که دانش‌آموزان را در فعالیت‌ها درگیر نماید. گاهی موضوع یادگیری به درستی براساس علاقه‌های دانش‌آموز انتخاب شده است، اما فعالیتی که براساس این موضوع طراحی می‌شود، نمی‌تواند دانش‌آموز را به خود بخواند و او را درگیر کند. مانند کبریتی که ابتدا شعله زیادی ایجاد می‌کند، ولی با سرعت رو به خاموشی می‌رود.

● **طراحی فعالیت یادگیری:** معلم امروز به جای آنکه هدف آموزشی را به اجزا تبدیل کند و جزء به جزء آن را برای دانش‌آموز تبیین و تشریح کند، فعالیتی را که در آن دانش‌آموز فعالانه در حال عمل کردن است، طراحی می‌کند. دانش‌آموزان در کلاس مدام در حال انجام کاری هستند. این فعالیت می‌تواند از خواندن، جست‌وجو در منابع، بحث گروهی، طراحی، ساختن، نوشتن، اندازه گرفتن، اجرا کردن، نقاشی کردن، سرهم کردن و دسته‌بندی کردن تشکیل شود.

● **ایجاد مسئله:** معلم امروز بیش از توجه به جواب

سؤالات، به ایجاد سؤال و مسئله توجه دارد. نقش معلم این است که موضوع‌هایی را که می‌توانند کنجکاوی دانش‌آموز را برانگیزند یا یکی از علاقه‌های او را تحریک کنند، به صورت مسئله به وی بدهد. یافتن پاسخ به عهده دانش‌آموز است. به این معنی که معلم همواره برای حمایت و پشتیبانی از دانش‌آموز در مسیر انجام مسئولیت یادگیرنده که یافتن پاسخ است، آمادگی خود را اعلام می‌کند.

● **تأمین منابع یادگیری:** یکی از حمایت‌های معلم از یادگیرنده برای یافتن پاسخ مسائل، تأمین منابع یادگیری است. معلم امروز یک ماشین داده نیست که سؤالات دانشی مانند آب در چه درجه‌ای می‌جوشد را با یک کلمه بدهد و کل موضوع حل شود.

● **مشاوره علمی:** دانش‌آموز برای انجام فعالیت‌های یادگیری که عمدتاً دستیابی به توان، مهارت و نگرشی جدید است، به مشاوره نیاز دارد. یادگیرنده دانستن مسیر درست تحقیق و کنکاش و غیره را با مشاوره معلم به پیش می‌برد.

● **پایش روند یادگیری:** معلم بیش از هر کاری بعد از طراحی آموزشی و ایجاد مسئله، روند تغییرات را در دانش‌آموز پایش می‌کند. این پایش می‌تواند به معلم و دانش‌آموز کمک کند مسیر را ارزشیابی و حرکت‌های خود را اصلاح کنند.

● **طراحی روند ارزشیابی:** معلم امروز برخلاف دوره قبل که بعد از ارائه آموزش به ارزشیابی می‌پرداخت تا درباره رسیدن به هدف آموزش تصمیم بگیرد، ارزشیابی را در طول فعالیت‌های یادگیری انجام می‌دهد. ارزشیابی در حین آموزش صورت می‌گیرد و خود بخشی از آموزش است. ارزشیابی عمدتاً برای بازخورد به دانش‌آموز (یا ولی او) برای تصحیح و تغییر روند یادگیری انجام می‌شود. عمده قضاوت در مورد ارزشیابی به عهده خود دانش‌آموز است.